

Ministerie van Economische Zaken
en Klimaat

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Algemene Rekenkamer
T.a.v. de heer drs. P.J. Duisenberg
Postbus 20015
2500 EA Den Haag

**Directie Financieel
Economische Zaken**

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ezk

Datum

Betreft Bestuurlijke reactie op het Verantwoordingsonderzoek 2025 EZ

Ons kenmerk
FEZ / 105703999

Uw kenmerk

Geachte heer Duisenberg,

Bijlage(n)

Hierbij stuur ik u, mede namens de staatssecretaris van Digitale Economie en Soevereiniteit, mijn reactie op de voorlopige uitkomsten van uw Verantwoordingsonderzoek 2025 bij het ministerie van Economische Zaken en het Nationaal Groeifonds, begrotingshoofdstukken XIII en L van de rijksbegroting. Met belangstelling heb ik kennisgenomen van uw conceptrapport waarin u oordeelt over de financiële informatie en de totstandkoming van de beleids- en bedrijfsvoeringsinformatie in het jaarverslag en de kwaliteit van de bedrijfsvoering. Graag reageer ik achtereenvolgens op uw bevindingen en aanbevelingen.

Industrieel Participatiebeleid

Uw onderzoek naar de beleidsresultaten van het Industrieel Participatie (IP)-beleid is een grondige momentopname van de activiteiten en resultaten van het Commissariaat Militaire Productie (CMP) met dit beleid. Ik herken uw observatie dat het belang van defensie en veiligheid sterk is toegenomen en daarmee ook de rol en (potentiële) omvang van het IP-beleid. In de afgelopen jaren lag de nadruk vooral op verdienvermogen, verduurzaming en vestigingsklimaat. Veiligheid is de laatste jaren, mede door geopolitieke ontwikkelingen, weer nadrukkelijker op de voorgrond gekomen.

In deze context is het goed te verklaren dat het CMP, met het doel de versterking, bescherming en internationale positionering van de Nederlandse defensie-industrie, zich concentreert op de hoofdtaken. Het IP-beleid is één van de instrumenten van het Commissariaat. Het CMP heeft zich binnen dit beleidsterrein en de bijbehorende activiteiten, met de beschikbare capaciteit vooral gericht op output (Industriële Participatieovereenkomsten, opstellen en realiseren van activiteiten), outcome (relevante bedrijven en kennisinstellingen in toeleveringsketens) en een adequate administratieve verantwoording hierover, inclusief de ontwikkeling en implementatie van een nieuwe softwareapplicatie). Juist die *outcome* is voor EZK/CMP van belang.

Ik deel uw observatie dat hiervan een goed beeld moet bestaan. Daarom heeft het Commissariaat benadrukt dat gesprekken met bedrijven en kennisinstellingen die gebruikmaken van het beleid cruciaal zijn. De handreiking is gedaan om sessies te

organiseren en u aan deze bedrijven te koppelen, maar ik constateer dat daar beperkt gebruik van is gemaakt. Ik waardeer dat u op basis van de gevoerde gesprekken wel constateert dat het aannemelijk is dat de activiteiten binnen het IP-beleid hebben bijgedragen aan de versterking van de Nederlandse defensie-industrie.

U stelt terecht vast dat de beleidsdoelen van het IP-beleid niet voldoende zijn uitgewerkt in *meetbare* indicatoren. Output en impact op nationale veiligheid zijn moeilijk meetbaar en causaal vast te stellen, waardoor deze doelen praktisch gezien moeilijk in KPI's zijn vast te leggen en vooral zichtbaar worden in de ervaringen van bedrijven. Dat vind ik een belangrijke kanttekening bij uw bevindingen. Ik wil daarom onderzoeken hoe de beleidsdoelen verder kunnen worden geoperationaliseerd, met als randvoorwaarde dat metingen valide zijn en niet leiden tot hogere administratieve lasten.

Daarmee raak ik het tweede punt in mijn reactie. Ik herken uw bevinding dat de (externe) rapportage over het IP-beleid beperkt is, waardoor zowel mijn inzicht als dat van de Kamer in de resultaten beperkt is. U beveelt een verbetering van de verantwoording aan die aansluit bij de beleidsdoelen. Ik heb het Commissariaat gevraagd of het mogelijk is om de externe rapportage in plaats van tweejaarlijks, gelijktijdig met de jaarlijkse interne rapportage te doen. Daarnaast heb ik het Commissariaat gevraagd te verkennen of het in afstemming met de leveranciers mogelijk is om in de publieke rapportage meer voorbeelden van de resultaten op te nemen en te bezien of op basis van de beschikbare gegevens in onze systemen nog aanvullende informatie kan worden gerapporteerd.

Daarnaast wil ik u meegeven dat naar mijn weten Nederland een van de weinige landen, zo niet het enige land, is dat (openbaar) op dit detailniveau rapporteert over de resultaten van haar IP-beleid en daarin op zichzelf al uniek is. Dit hangt samen met de vertrouwelijkheid en concurrentiegevoeligheid van de informatie, waarmee ik bij de rapportage rekening moet houden. Verder beschikt het Commissariaat over een intern administratiesysteem waarmee de afdeling te allen tijde inzage heeft in o.a. de voortgang en resultaten van individuele overeenkomsten. Deze informatie wordt dagelijks gebruikt door de adviseurs om hun werk efficiënt uit te voeren.

Uw bevinding dat ik geen inzicht heb in het potentieel van het IP-beleid onderschrijf ik mede daarom niet. Mijn ambtsvoorganger ontving regelmatig een inschatting van de potentiële omvang op basis van de verwachte aankopen van Defensie, die niet 1-op-1 te koppelen is aan de defensiebegroting, omdat de bestedingen en verwevingsstrategieën nog niet vaststaan.

Dat brengt mij tot uw laatste aanbeveling. Het klopt dat het IP-beleid niet formeel is geëvalueerd. Hoewel een evaluatie waardevolle lessen kan opleveren, wil ik daarbij zorgvuldig omgaan met vertrouwelijkheid van informatie en de zorgvuldigheid van een dergelijk onderzoek. Tegelijkertijd vindt momenteel een reorganisatie plaats binnen het Directoraat-Generaal (DG) Bedrijfsleven & Innovatie, waarbij het CMP onderdeel wordt van een nieuwe directie Economische Veiligheid en Weerbaarheid. Hiermee wordt de eerder benoemde organisatorische

'ophanging' weer meer in lijn gebracht met de relevantie van en aandacht voor de defensie-industrie. Dit biedt ook een uitgelezen kans om het IP-beleid steviger te verankeren in de Planning & Control cyclus.

Tot slot loopt een Economische Beleidsanalyse (EBA) van de defensie-industrie, waarin wordt gekeken hoe het IP-beleid kan worden verbeterd om beter bij te dragen aan de nationale veiligheid en de versterking van onze defensie-industrie. Ik wil daarom het nut, de noodzaak en de timing van een evaluatie van het IP-beleid in samenhang met deze trajecten bezien.

Terugblik Kleinschaligheidsinvesteringsaftrek

In het verantwoordingsonderzoek 2020 concludeerde de AR dat de effectiviteit van de kleinschaligheidsinvesteringsaftrek (KIA) na 30 jaar nog steeds niet duidelijk is. De aanbeveling om de KIA af te schaffen is niet opgevolgd. Het instrument zal het komende jaar voor het eerst uitgebreid geëvalueerd worden.

Autorisatiebeheer Oracle EBS niet op orde

U constateert dat het autorisatiebeheer van het financieel systeem Oracle eBS dat gebruikt wordt door de dienstonderdelen van EZK en LVVN verder is verbeterd, maar dat er nog drie resterende verbeterpunten zijn.

U geeft aan dat er geen volledig inzicht is in de tijdelijke rechten die systeembeheerders aan zichzelf hebben gegeven. De eerste stap ingevoerde 'logging' is in 2025 geïmplementeerd. De tweede stap waarbij de logging is geborgd in een daartoe geëigend proces in aanvulling op het huidige administratieve proces. Slechts de werking moet hiervan nog aangetoond worden en zal naar verwachting in augustus 2026 gereed zijn.

Verder geeft u aan dat er op centraal niveau onvoldoende inzicht is in hoe dienstonderdelen met de conflicterende rollen omgaan en met de risico's die daarbij horen. Daarnaast meldt u dat het van belang is dat de bewindspersonen ook centraal inzicht krijgen in de kwaliteit van het decentrale autorisatiebeheer. Deze punten laat ik uitwerken in het reguliere halfjaarlijkse controleproces op autorisatiebeheer eBS. Hierbij worden de tweedelijnscontroles helder belegd tussen Compliance, Beheer en Uniformering Autorisatiebeheer eBS (CBU) en/of de decentrale dienstonderdelen. De implementatie hiervan was voorzien eind 2025. Door enige uitloop wordt oplevering van de werkwijze en de controles daarop voorzien in 2026.

Inkoopbeheer verbeterd maar nog resterende uitdagingen

In uw onderzoek lees ik een positieve trend terug. Ik onderschrijf het belang om deze route verder door te zetten in 2026. Het Inkoop Uitvoeringscentrum (IUC) heeft een verscherping op het proces 'tegenlezen' geïntroduceerd en werkt aan digitalisering van het reeds ingezette tegenlees-proces. In 2026 zal ik erop toezien dat het tegenlezen door het IUC verder wordt geoptimaliseerd, zodat de traceerbaarheid en controleerbaarheid verbetert.

Het aantal voldongen feiten wil ik verder terugdringen door gericht te informeren over de juiste inkoopprocessen en met name het tijdig opstarten daarvan. Mijn

Coördinerend Directeur Inkoop (CDI)-office werkt ook dit jaar aan het verder verbeteren van de lijst met onrechtmatige inkopen met het doel een totaalinzicht te schetsen. Door intensievere tussentijdse controles zal het CDI-office gericht de betreffende concernonderdelen informeren. Tegelijkertijd draagt dit extra bij aan bewustzijn over het belang van rechtmatig inkopen.

Afgelopen jaar is een forse versnelling gerealiseerd in de oplevering van de analyse van de objectieve leverancierskeuze. Ik verwacht dat de analyse in 2026 wederom tijdig opgeleverd wordt, met in achtname van de aanbevelingen. Verder is het inhuurproces (middels minicompetities) door het IUC reeds aangescherpt met een extra controle en verbeterde communicatie met de opdrachtgevers bij de concernonderdelen over het opstellen van criteria en beoordeling. Ik verwacht dat de in 2025 geconstateerde onregelmatigheden zich niet meer voordoen na implementatie van deze maatregelen.

Tot slot is een deel van de overschrijdingen afkomstig uit geïmporteerde onrechtmatigheden. Dit zijn posten die door een ander ministerie onrechtmatig zijn aangegaan en die via een agentschap van EZK worden verantwoord. Ik blijf zorgvuldig afwegen of de inkoopbehoefte uit onrechtmatig afgesloten contracten (inclusief verlengingen) noodzakelijk zijn voor de continuïteit van onze dienstverlening.

Financiële verantwoording

Ik heb kennisgenomen van de bevindingen van de AR met betrekking tot de aanbestedingspraktijken bij het agentschap RVO. Zoals hierboven in het onderdeel Inkoopbeheer toegelicht, is sprake van onrechtmatigheden via rijksbrede overeenkomsten. Dit heeft geleid tot het overschrijden van de tolerantiegrenzen voor rechtmatigheid.

Daarnaast zijn er eigen inkoopfouten gemaakt, zoals het gunnen van opdrachten aan leveranciers die niet voldeden aan de criteria en het te laat of niet inschakelen van inkoopspecialisten. Het totaal aan onrechtmatigheden betreffende de buiten procedurele inkopen voor RVO bedraagt € 29,8 miljoen, waarvan € 14,0 miljoen geïmporteerde onrechtmatigheden zijn. Voor Instituut Mijnschade Groningen (IMG) betreft dit € 29,9 miljoen, waarvan € 24,3 miljoen geïmporteerde fouten betreft. Enkel de administratieve handelingen van IMG worden uitgevoerd door RVO, waardoor deze onrechtmatige inkopen bij RVO verantwoord worden. Het ZBO-IMG is sinds 2025 ondergebracht bij BZK, wat betekent dat de ministeriële verantwoordelijkheid en het toezicht op het ZBO bij BZK zijn belegd.

Om deze situatie te verbeteren, zullen wij binnen RVO verdere aandacht besteden aan de aanbestedingsprocessen. We zullen erop toezien dat interne processen en procedures rondom aanbestedingen zorgvuldig worden opgevolgd en waar nodig worden aangescherpt om rechtmatigheid en transparantie van de inkopen verder te kunnen waarborgen.

Veiligheid, beschikbaarheid en prijsopbouw digitale werkplekken bij DICTU

In uw onderzoek heeft u aandacht besteed aan de veiligheid, beschikbaarheid en prijsopbouw van de digitale werkplekken bij DICTU. Het is positief om bevestigd te krijgen dat DICTU voldoende aandacht heeft voor de beschikbaarheid en veiligheid van de digitale werkplekken en dat DICTU beschikt over een reactiestructuur bij (dreigende) verstoringen.

Daarnaast constateert u dat de standaard digitale werkplekken van DICTU en Shared Service Center (SSC)-ICT op dit moment van elkaar verschillen, mede omdat DICTU voor een deel gebruik maakt van niet-Europese public cloud diensten. Ik hecht sterk aan het in 2025 ingezette initiatief om samen met SSC-ICT een soevereine werkplek te ontwikkelen. Hiermee geven we invulling aan het principe van aanbodstructurering en de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS), wat bijdraagt aan meer digitale soevereiniteit.

Rijksbreed Inkopen – Gids Proportionaliteit

In lijn met de eerdere gedane toezegging is het vereenvoudigen van de aanbestedingsregelgeving bij de herziening hiervan een belangrijke prioriteit. Hierover heb ik de Kamer met mijn brief van 19 februari 2025¹ geïnformeerd. Daarnaast zijn vijf aanbestedingsregels meegenomen bij de kabinetsinzet om 500 regels te schrappen² en wordt de Gids Proportionaliteit geëvalueerd. Het klopt dat deze evaluatie nog niet is afgerond. De opdrachtverlening bevindt zich in de afrondende fase, volgens planning start het onderzoek in mei en zal de evaluatie dit najaar worden afgerond.

Daarnaast constateert u dat de circulaire Grensbedragen voor procedures Aanbestedingswet 2012 onder de Europese drempelwaarden van de minister van Binnenlandse Zaken niet meer aansluit op de vereisten uit de Gids Proportionaliteit (voorschrift 3.4A van de Gids). Dit heeft u eerder ook in een brief aan mijn ministerie onder de aandacht gebracht. In een ambtelijke reactie hierop is aangegeven dat er geen grote tegenstrijdigheden kunnen zijn tussen de circulaire en wat er staat in de Gids Proportionaliteit en dat we de behoefte aan meer verduidelijking op dit punt begrijpen. Ik zal dit meenemen bij de evaluatie van de Gids Proportionaliteit.

Waarborgen continuïteit financiële en subsidiesystemen is aandachtspunt

Ik herken de noodzaak om de weerbaarheid van missiekritische systemen (MKS) te versterken. Het mitigeren van de gesignaleerde risico's vraagt om een verschuiving naar integrale beheersing. Voor het versterken van de continuïteit en digitale weerbaarheid wordt daarom aandacht gegeven aan de volgende acties:

- Integrale aansturing en mandaat: door niet alleen te sturen op vernieuwing, maar juist ook op beheersing, zou de organisatiestructuur rondom de kernsystemen versterkt kunnen worden met een integraal sturingsmandaat. Deelname door diensten mag daarbij niet langer vrijblijvend zijn. Het borgen van een kwalitatief volwassen

---

¹ Kamerstukken II, 2024/25, 34252, nr. 450

² Kamerstukken II, 2025/26, 32637, nr. 741, bijlage

autorisatiebeheer wordt een gezamenlijke, wederkerige verplichting met het doel om ketenrisico's te minimaliseren.

- Implementatie NIS2/Cyberbeveiligingswet (Cbw) de geconstateerde tekortkomingen op het gebied van risicoanalyses en autorisatiebeheer worden geadresseerd binnen de lopende concernbrede trajecten voor de implementatie van de NIS2-richtlijn/Cbw. Zo wil ik komen tot een actueel en houdbaar risicobeeld, waarin rekening wordt gehouden met de dynamische geopolitieke context.
- Focus op business continuous (BCM) management: hoewel het uitwerken en testen van uitwijkplannen past binnen het lopende BCM-project, heb ik geconstateerd dat de organisatie wel degelijk beschikt over een geoefende crisisorganisatie die effectief kan optreden bij grootschalige verstoringen.

Het verdelen van de focus over 'vernieuwing' én 'integrale beheersing en weerbaarheid' zal bijdragen aan meer ruimte om de digitale weerbaarheid verder te versterken, waardoor de organisatie beter in staat is om de publieke dienstverlening ook onder crisissomstandigheden in stand te houden.

- Met Oracle eBS wordt in 2026 over de genoemde onderwerpen het gesprek opgestart, zodat op basis van die uitkomst mogelijk eventueel benodigde vervolgacties worden bepaald en uitgevoerd. Tot die tijd hanteert Oracle eBS de geldende afspraken en voeren vanuit die afspraken allerlei ingrepen en testen uit. Deze ingrepen en testen zijn gebaseerd op de eerdere inschatting van de risico's.

Heleen Herbert
Minister Economische Zaken